EMOR

Praktikad väärkohtlemise ennetamiseks huvihariduses ja lapsevanemate hoiakud

Uuringu esitlus 25.08.2026
Kristiina Saks
Jaanika Hämmal

Uuringu eesmärk

Uuringu **eesmärk** oli:

- uurida huvihariduses ilmneva väärkohtlemise probleemiga tegelemise praktikaid Eestis ja valitud näiteriikides.
- uurida lapsevanemate hoiakuid ja teadmisi väärkohtlemisest huvihariduses.
- kogutud teadmiste pinnalt töötada välja sekkumine väärkohtlemise ennetuseks.

Sekkumise põhiline sihtgrupp on **lapsevanemad, kuid see võib** hõlmata ka teisi sihtrühmi (nt treenerid) ja olla rakendatav laiemalt huvihariduses.

© Emor AS

Projekti etapid ja meetodid

1. Kaardistasime **Eestis** huvihariduses rakendatavad praktikad, tavad ja sekkumised väärkohtlemise ennetamiseks ja tagajärgedega tegelemiseks (kirjalikud materjalid + ekspertintervjuud);

2. Kaardistasime **välisriikides** huvihariduses rakendatavad praktikad, tavad ja sekkumised väärkohtlemise ennetamiseks ja tagajärgedega tegelemiseks (kirjanduse analüüs);

3. Uurisime Eestis, millised on **lapsevanemate teadmised ja hoiakud** väärkohtlemisele huvihariduses ja nende valmidus väärkohtlemise äratundmiseks ja sellest teavitamiseks

→ 7-17a huvihariduses osalevate laste vanemad, n=506

4. **Disainime sekkumise**, mille tulemusena paranevad lapsevanemate hoiakud ja oskused laste väärkohtlemise ennetamiseks huvihariduses. Fookus on eelistatavalt spordivaldkonnal, kuid ideaalis sobitub see huviharidusega laiemalt.

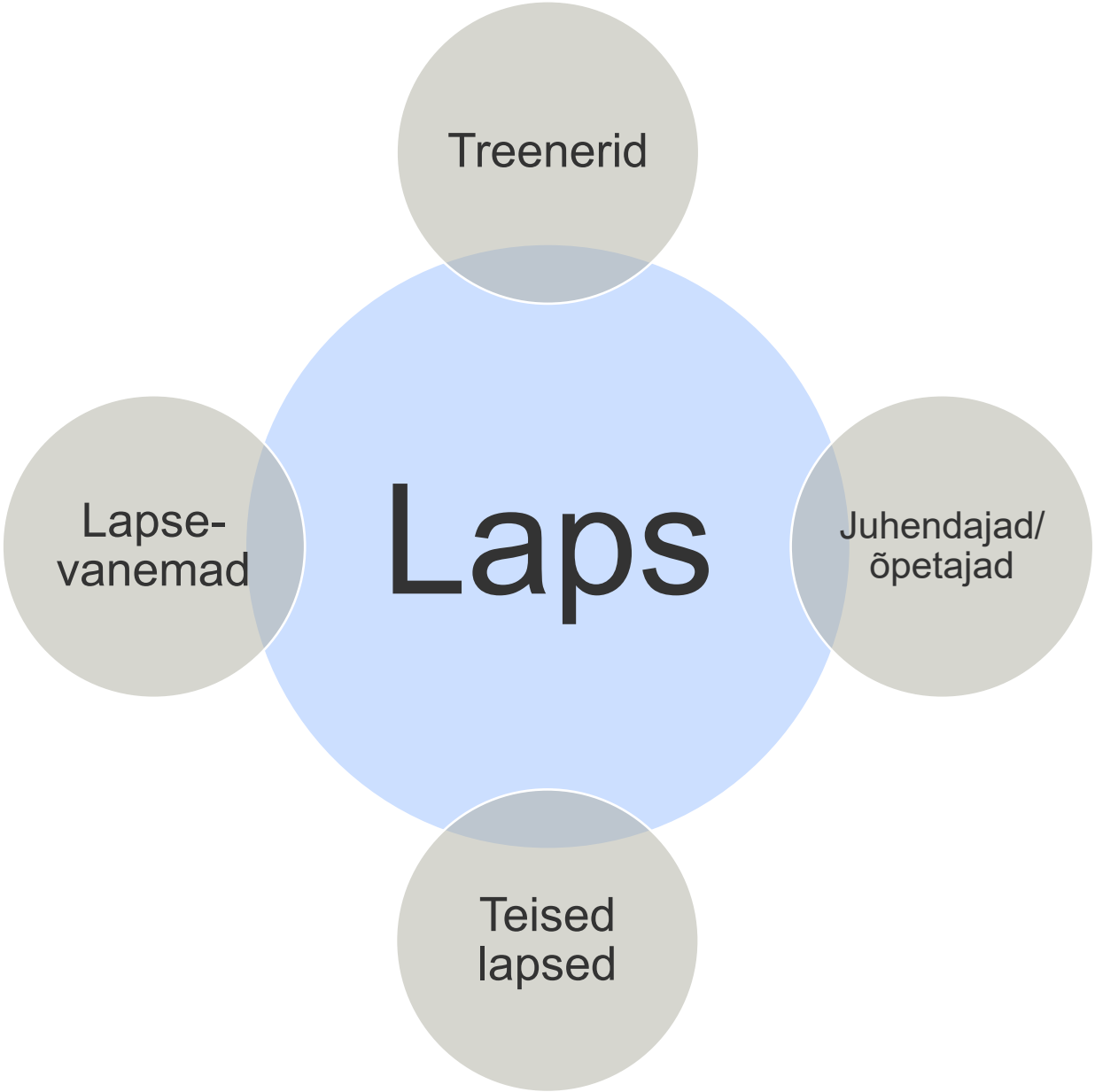
© Emor AS

Millest me räägime, kui räägime väärkohtlemisest huvihariduses?

Vaimne väärkohtlemine	• Lapse vaimse tervise ja arengu kahjustamine läbi hirmutamise, karjumise, ähvardamise, alandamise või muul viisil halvustava suhtumise, sh. läbi emotsionaalse manipuleerimise (nt lapse süütunde ärakasutamine, jätkama sundimine hoolimata väsimusest või valust)
Füüsiline väärkohtlemine	• Igasugune lapse keha kahjustamine või ohtu seadmine (nt löömine, tõukamine, raputamine, füüsiline karistamine, sundimine treenima hoolimata vigastustest või kurnatusest, dopingu või äärmuslike dieetide kasutamisele ärgitamine).
Seksuaalne väärkohtlemine	• Lapse kaasamine sobimatusse füüsilisse või sõnalisse seksuaalse sisuga käitumisse; see võib olla kontaktne (nt ebasobivad puudutused) või mittekontaktne (nt nilbed naljad, vihjed, seksuaalse sisuga sõnumid või pildid).
Hooletusse jätmine	• Lapse ohutuse, füüsiliste või emotsionaalsete vajaduste ja turvatunde eiramine. See võib tähendada ka lapse kiusamise mitte märkamist või ignoreerimist, liigset treeningkoormust või survet koolikohustustest loobumiseks sportliku edu nimel.

© Emor AS

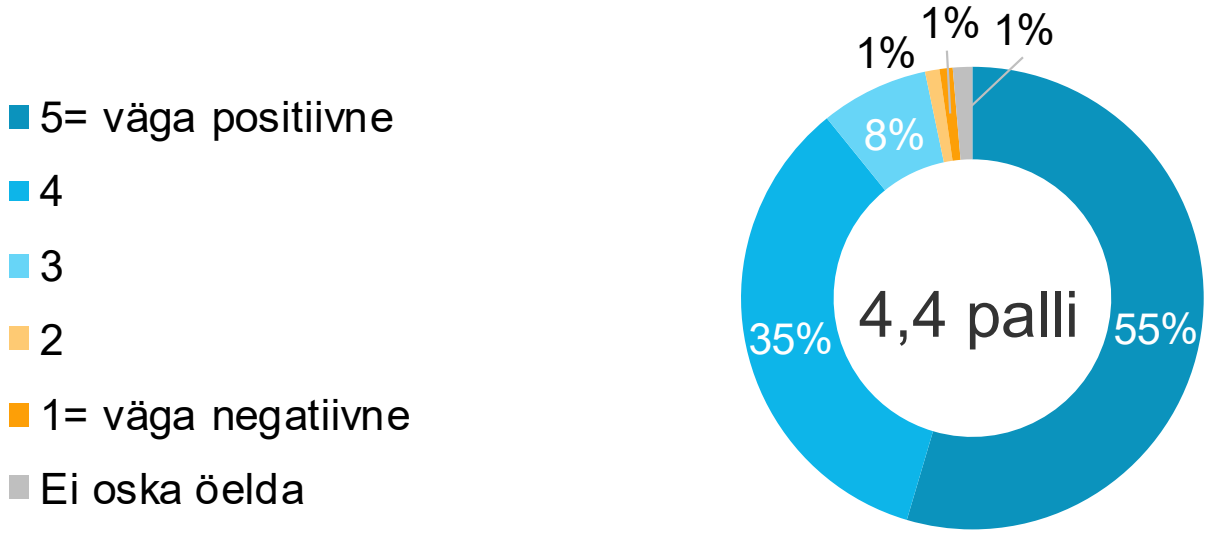
Kes on võimalikud väärkohtlejad?

© Emor AS

Perede kogemus laste huviharidusega üldiselt on väga positiivne

Kui Te mõtlete enda pere kogemustele laste huviharidusega, siis milline see kogemus üldiselt on olnud?

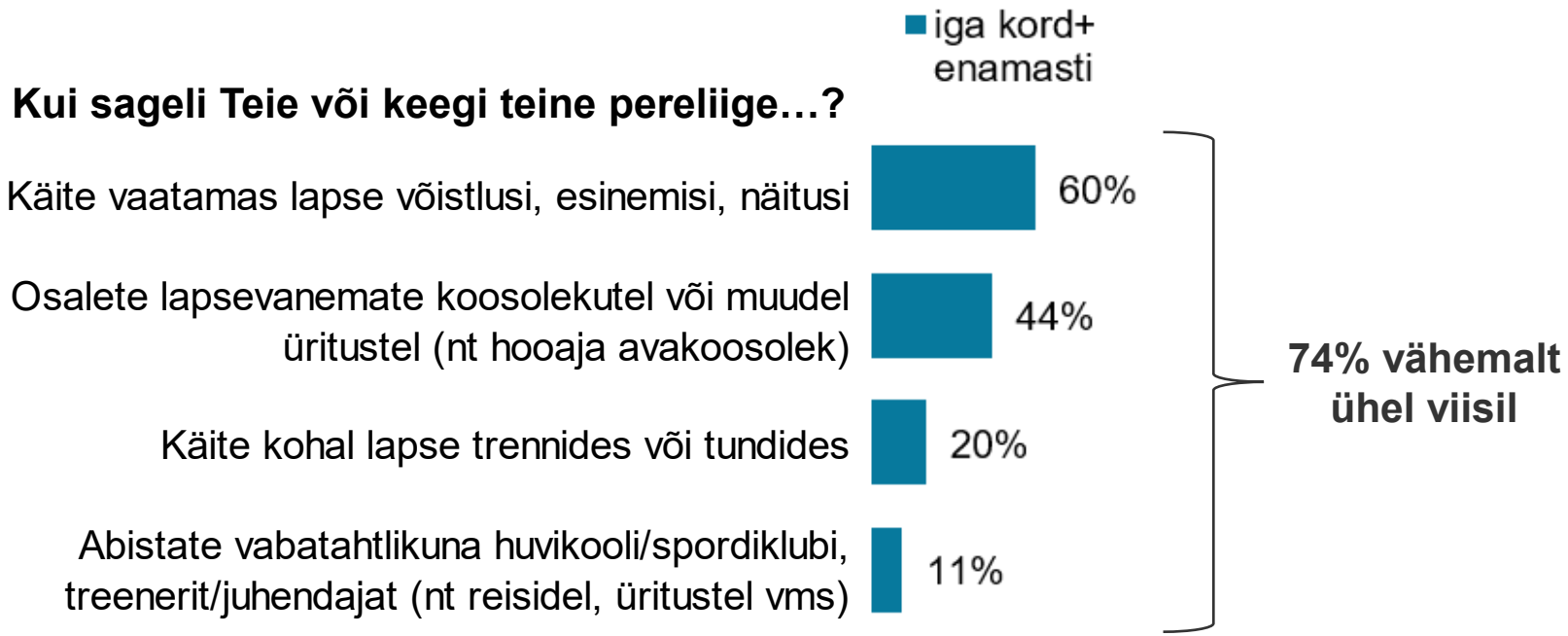

> *„Üldpildis on kogemused pigem positiivsed olnud. Kõikide huviringide ja trennide eestvedajad, treenerid ja õpetajad, kellega nende aastate jooksul kokku olen puutunud, on olnud oma ametis väga professionaalsed, entusiastlikud, osanud lastega suhelda ja sidet luua.“*

> *“Mõnedes huviringides on olnud "vanakooli" juhendajaid, kelle pedagoogilisi meetodeid ma ei jaga.”*

© Emor AS

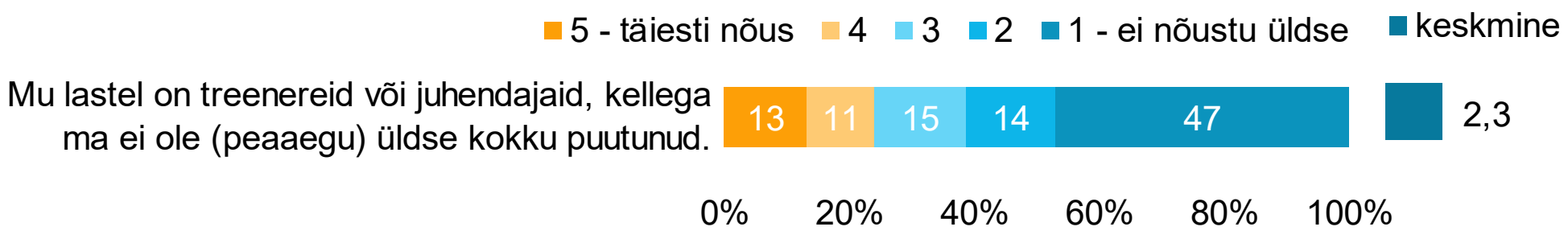
74% vanematest puutub lapse huviharidusega mingil moel kokku, 24% ei ole mõnda oma lapse juhendajat/treenerit kunagi näinud

- 22% vanematest peab teeneriga vähemalt iganädalast suhtlust.
- 73% vestleb lapsega vähemalt korra nädalas tema huviringi kogemustest.

***

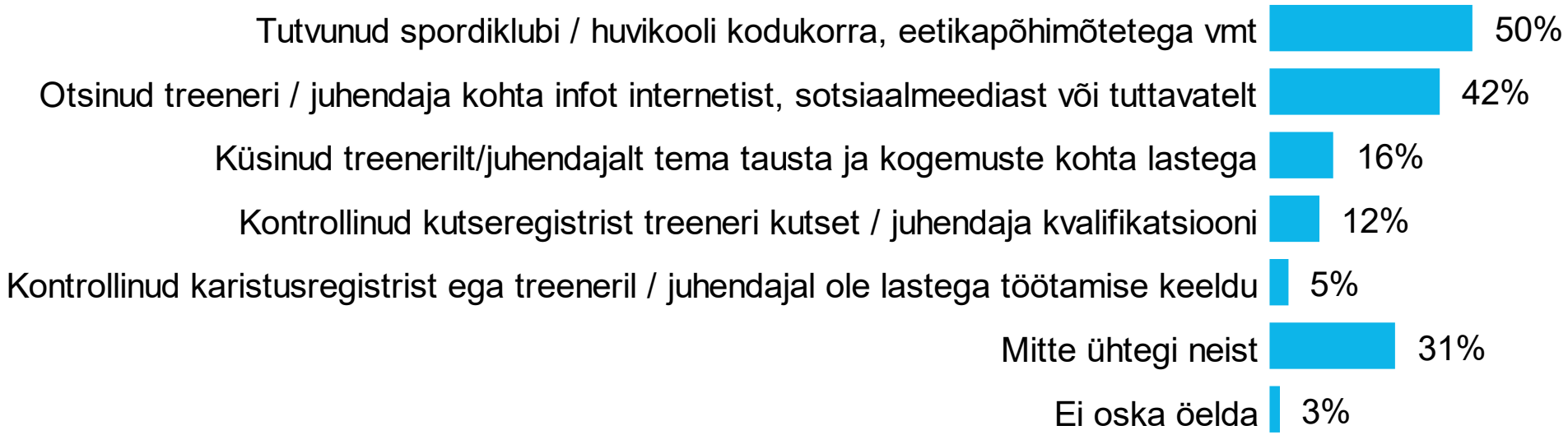
- 23% leiab, et laste huviringid ei vaja nende aktiivset tähelepanu.

© Emor AS

Taustauuringud huvihariduse pakkujate kohta pole levinud

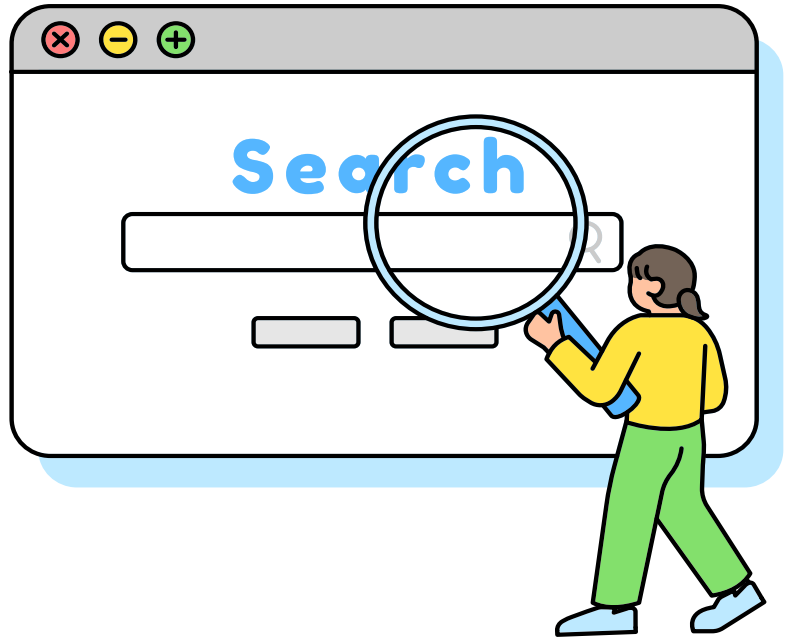
Kas Teie või keegi Teie perest on mõne Teie huviringis käiva lapse spordiklubi/huvikooli, treeneri või huviringi juhendaja puhul uurinud millegi järgneva kohta?

© Emor AS

Sotsiaalmeedia kui juhendaja / treeneri visiitkaart

Kvalitatiivuuring kinnitas, et põhilised viisid treeneri või juhendaja tausta uurimiseks on lihtne **internetiotsing** ja treeneri või juhendaja **sotsiaalmeediakonto** vaatamine. Seega **treeneri / juhendaja sotsiaalmeediakonto on omal moel ka visiitkaardiks**, sest osa lapsevanemaid läheb sealt otsima kinnitust, et treener on pädev ja usaldusväärne inimene.

© Emor AS

Lapsevanemate kokkupuude huvihariduse pakkujatega on ebaühtlane:

Tihedam:

- **nooremad lapsed,**
- **põhiharrastus,**
- **võistlustase.**

Hõredam:

- **teismelised,**
- **täiendavad huvid (nt tehnika/loodus).**

© Emor AS

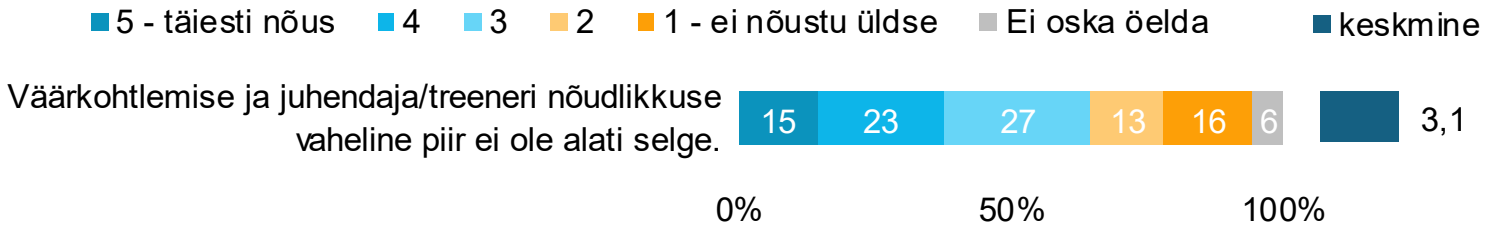
Vanemate arusaam väärkohtlemisest – spontaansed vastused

Lisaks kõigele positiivsele, mida huviharidus pakub, võivad lapsed seal kogeda ka enda heaolu kahjustavaid olukordi. Milline Teie meelest on trennis või huviringis lapse suhtes ebasobiv käitumine treeneri, kaaslaste või teiste lapsevanemate poolt?

© Emor AS

Kust algab väärkohtlemine?

> *"Tõstan häält - väärkohtlemine. Kujutage ette, kui olete spordisaalis… Sa ei saa alati rääkida vaikselt, et info osalejatele jõuaks."*

> *"Aga kui tööõpetuse ringis on tarvis marakratil käest kinni võtta, et ta midagi ohtlikku ei teeks, siis eluterve mõtlemisega inimene saab aru, kui on vajalik."*

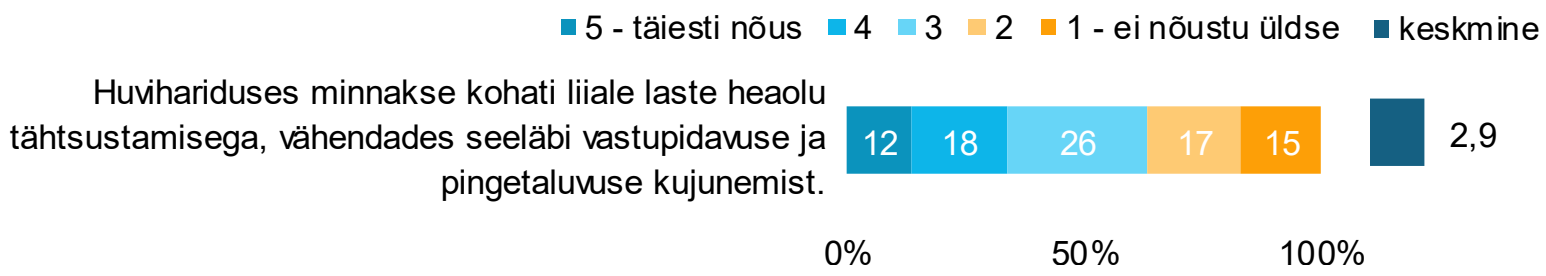
> *"Olen ise lapsena viiulit õppinud ning asendite paika aitamine on tundide loomulik osa."*

Treener/juhendaja võib…

EMOR

Ligi kolmandik lapsevanemaist tunneb, et laste heaolu tähtsustamisega minnakse liiale

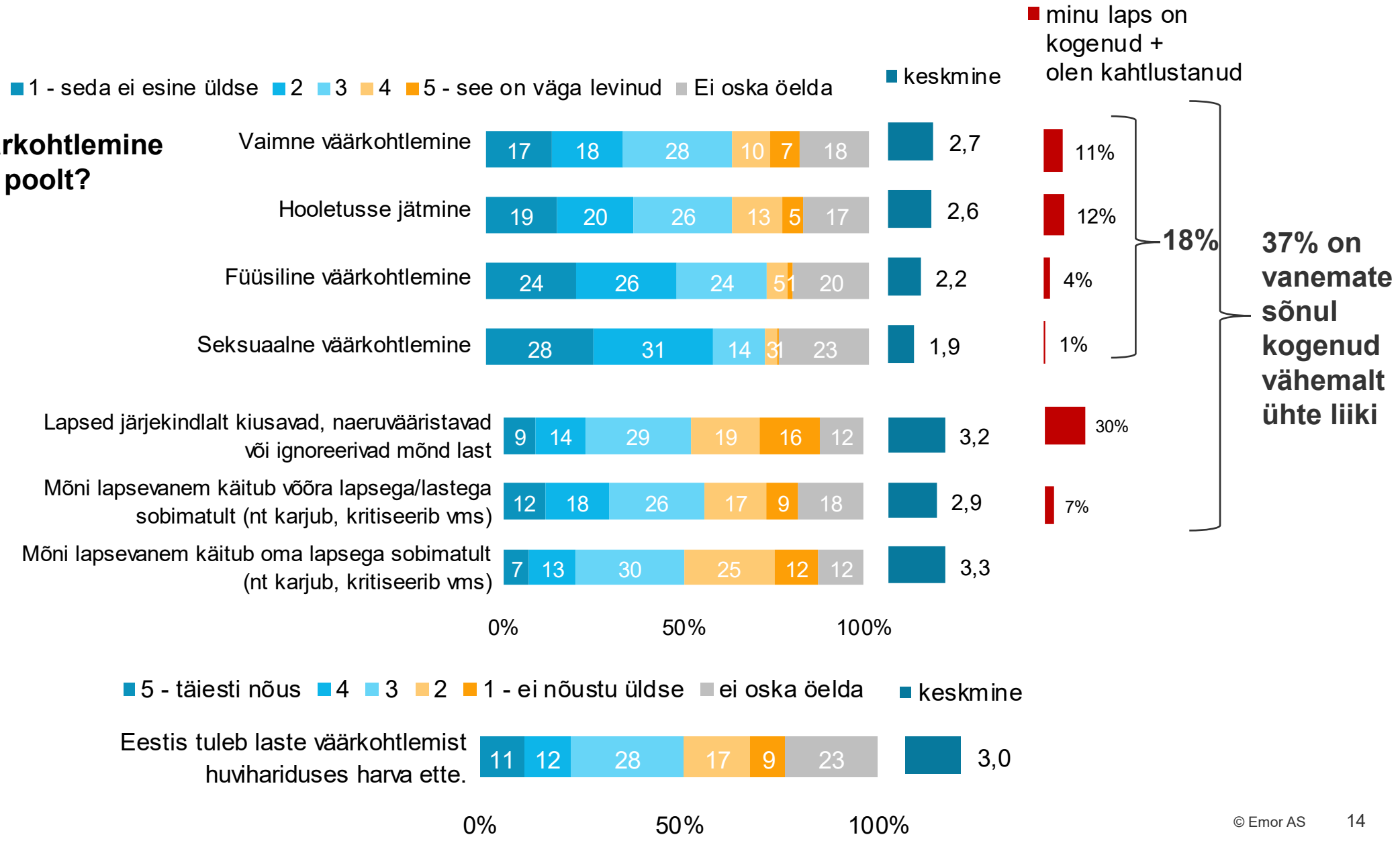
*„Eks me praegu hoiame **vati sees** ka, isegi 1 dB võrra hääletooni tõstmine on juba väärkohtlemine. Kui me selle standardi teeme, siis oleme me siin absoluutselt kõik väärkoheldud. /…/ Selle standardi hoidmisega on liiga pehmeks kõik läinud. Inimene peabki kasvama ja saama teada halbadest ja headest asjadest – **ei saa neid kõigest eemal ja vati sees hoida**."* M, Harjumaa, laste huvialaks meeskondlik sporti.

*Mulle tundub, et tänapäeval suhtutakse mõnda olukorda juba **liiga tundlikult**, hinnete asemel kasutatakse ka liblikaid ja lillekesi – **selline lumehelbekeste generatsiooni kasvatamine**."* N, Raplamaa, laste huvialadeks individuaalsport, kunst ja pilliõpe.

© Emor AS

Oluline osa vanematest ei oska väärkohtlemist huvihariduses karta

Kui levinud on väärkohtlemine treeneri/juhendaja poolt?

© Emor AS

Milliseid väärkohtlemise kaasuseid uuringust ilmnes?

*„Väiksema poisiga oli see probleem, et kuna ta on meil puudega, siis solfedžo õpetaja lihtsalt leidis, et tema ei pea ennast harima ja tema arvab, et **puudega laps tema gruppi ei sobi**.“* N, Võrumaa, lapse huvialadeks pilliõpe, individuaalsport, robootika.

*„Talle (treenerile) kuidagi meeldib **imelikke**, **nabaaluseid nalju** teha, eriti noorte **tüdrukute** seltskonnas või juures, et siis vaadata, kuidas nad silmi pööritavad. Võib-olla ta saab end niiviisi kuidagi välja elada ja kuidas ta nüüd kõigile ära paneb.“* M, Võrumaa, lapse huvialadeks tantsimine ja individuaalsport.

Aga…

*Lapsevanemad ei nimeta neid juhtumeid sageli ise **väärkohtlemiseks.***

*„Seal oli natuke teistmoodi, **suhted läksid halvaks** ja õpetaja ei olnud huvitatud sellesse panustama, et tüdrukud omavahel hästi suhtleksid.“* N, Tallinn, laste huvialadeks tantsimine ja individuaalsport.

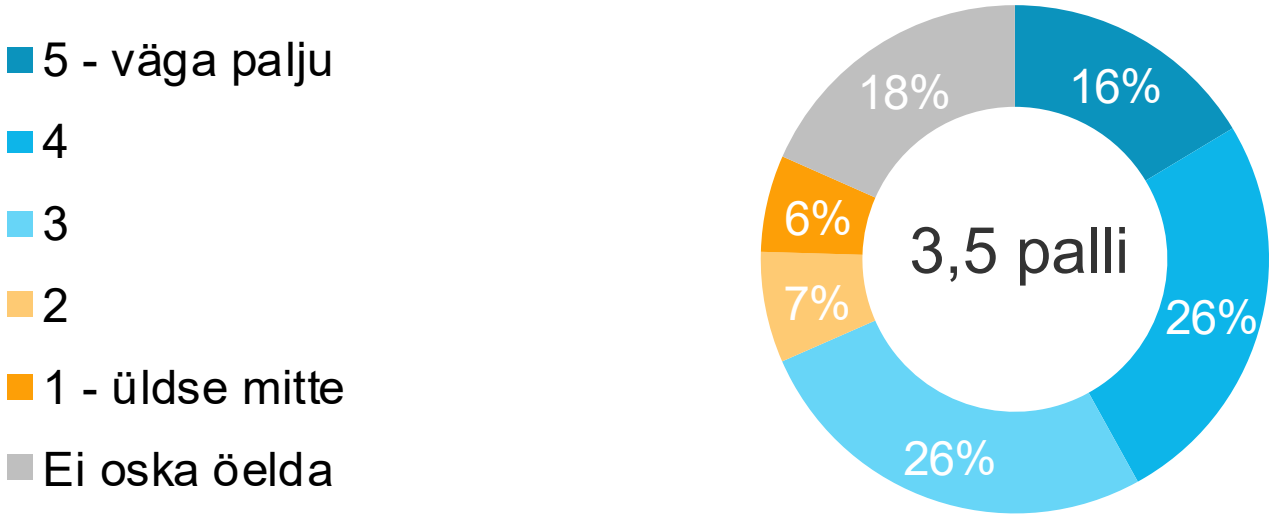
*„Peale seda, kui ta klaveritundi läks, ei tahtnud ta enam klaveri taha istuda. Ma ei saanud aru, mis toimub ja laps ütles siis – see klaveriõpetaja ju **väänab mu sõrmi!**“* N, Harjumaa, lapse huvialadeks pilliõpe ja laulmine.

EMOR

© Emor AS

Kõik ei tea, mida nad saaksid väärkohtlemise ennetamiseks ära teha

Kui palju Teie lapsevanemana saate panustada huvihariduses ilmneva väärkohtlemise ennetamisse?

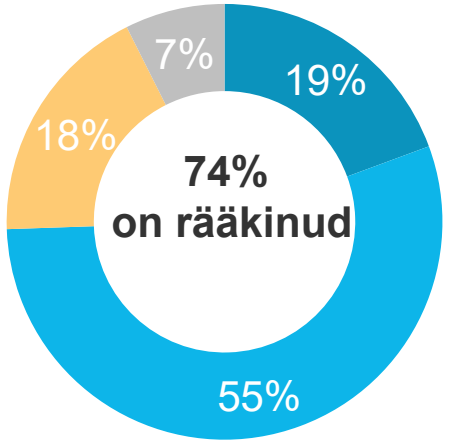

© Emor AS

3/4 vanematest on lapsega rääkinud väärkohtlemisest

Kas Teie või mõni teine täiskasvanu peres on rääkinud pere alaealiste lastega sellest, mis on väärkohtlemine (vaimne, füüsiline, seksuaalne, hooletusse jätmine) ja kuidas käituda, kui laps selle ohvriks langeb?

- Oleme rääkinud sellest, mis on väärkohtlemine, aga mitte käitumisest, kui laps selle ohvriks langeb
- Oleme rääkinud sellest, mis on väärkohtlemine ja mida teha, kui laps selle ohvriks langeb
- Ei ole rääkinud
- Ei oska öelda

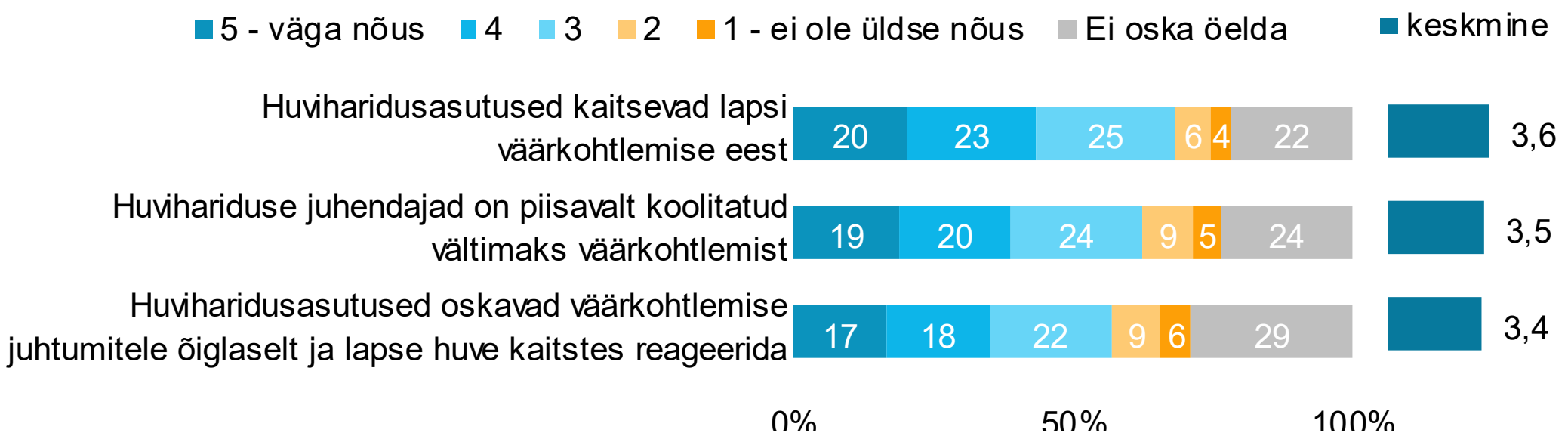
Lapsega on rääkinud:
- 82% väärkohtlemise kogemuse/kahtlusega laste vanematest
- 70% kogemuseta vanematest

Põhjused, miks ei ole rääkinud:
- 35% ei ole näinud vajadust
- 33% ei ole tulnud selle peale

EMOR

© Emor AS

Loodetakse huvihariduse pakkujatele, kuid nende pädevust sageli ka ei osata hinnata

© Emor AS

Huviharidust usaldatakse ja võetakse kui teenust. Seetõttu eeldatakse, et teenus on kontrollitud ja kvaliteetne ning huvikool või spordiklubi vastutab oma töötajate usaldusväärsuse ja pädevuse eest

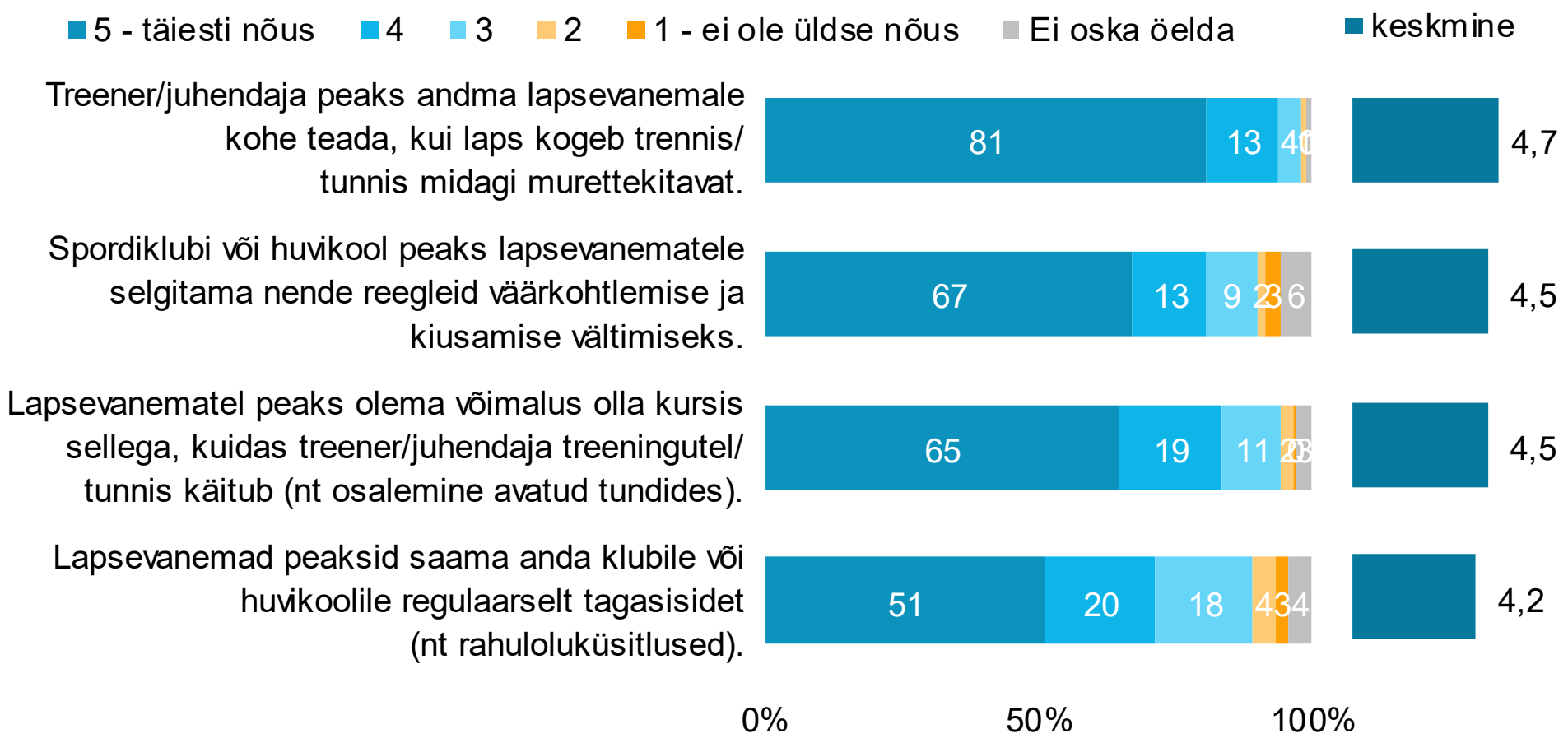
> ***Ma ei vii lapsi džunglisse*** *ega jäta nad sinna omapäi. Ma ikka viin ta sinna, kus ta on minu standardite järgi hoitud ja turvalises keskkonnas.” M, Tallinn, laste huvialadeks individuaalsport, tantsimine ja pilliõpe.*

Vanem eeldab, et laps on **süsteemi** (riigi, huvikooli, spordiklubi) **tasandil** kaitstud.

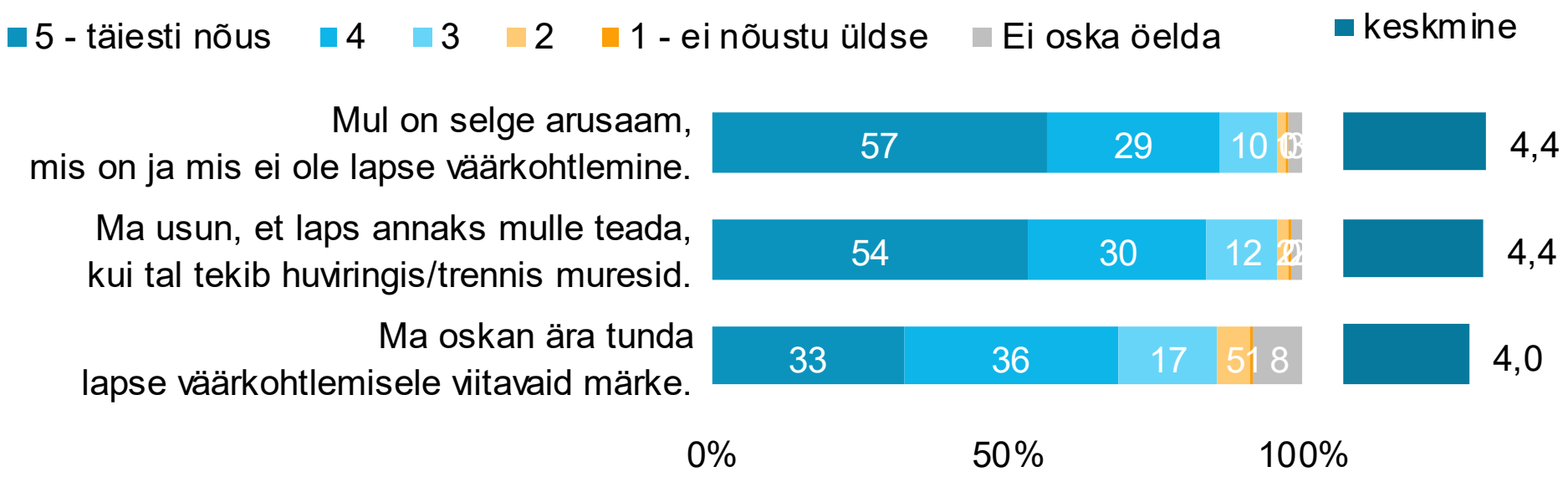
© Emor AS

Vanemad ootavad huvihariduse pakkujatelt proaktiivsust ennetamisel

© Emor AS

Enda teadmistele antakse üsna enesekindel hinnang

© Emor AS

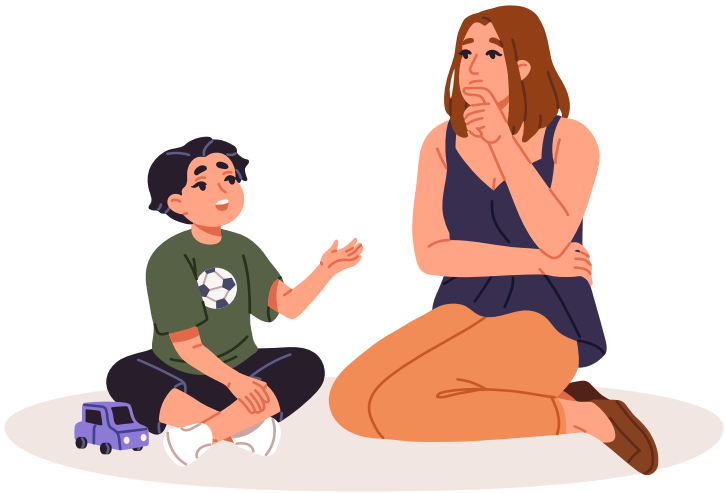
Lapsevanemad usuvad, et nad tunnevad oma last ja märkaksid muutust tema käitumises ohu korral

- Kui **laps tahab** huviringis käia, on järelikult kõik hästi
- Vanemais on tugev uskumus, et **laps räägiks**
- Samuti uskumus, et **vanem tunneb** oma last nii hästi

Ometi reaalsetes kaasustes vanem algseid märke alati ohuna tähele ei pannud, vaid märkas neid tagantjärele.

Samuti **laps ei tulnud alati ise rääkima** või isegi, kui tuli, siis **vanem ei osanud kohe lapse muret tõsiselt võtta.**

*„Kõigepealt (annab kindlustunnet – toim.) see, **kui õhinas ta ise on**. Kas ta räägib sellest kõigepealt positiivses võtmes, tagasisidena pärast trenni või tundi ja see, et ta tahab sinna tagasi minna või vähemalt tal ei ole midagi selle vastu.“* M, Tallinn, lapse huvialadeks pilliõpe ja laulmine.

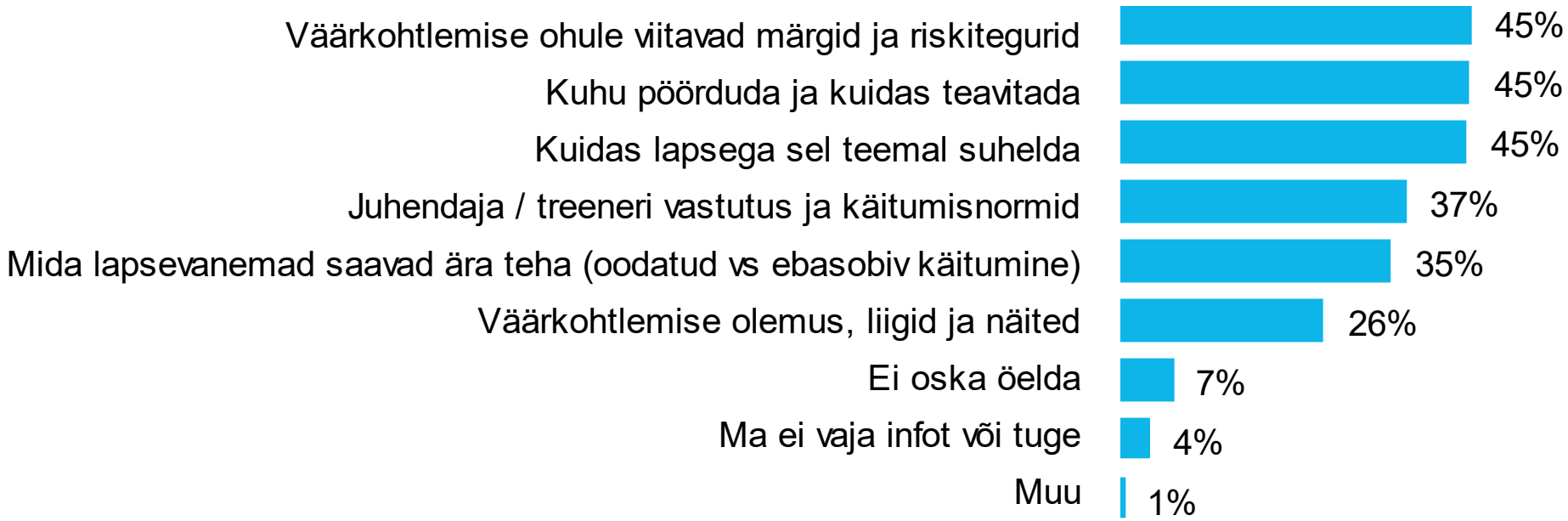

***„Iga vanem saab ju aru**, kui ta lapsel midagi südamel on või last midagi häirib. Kui vanem vähegi lapsest hoolib, siis ta saab sellest kohe aru.“* M, Võrumaa, lapse huvialadeks tantsimine ja individuaalsport.

© Emor AS

Siiski vajab pea iga lapsevanem sel teemal infot ja tuge

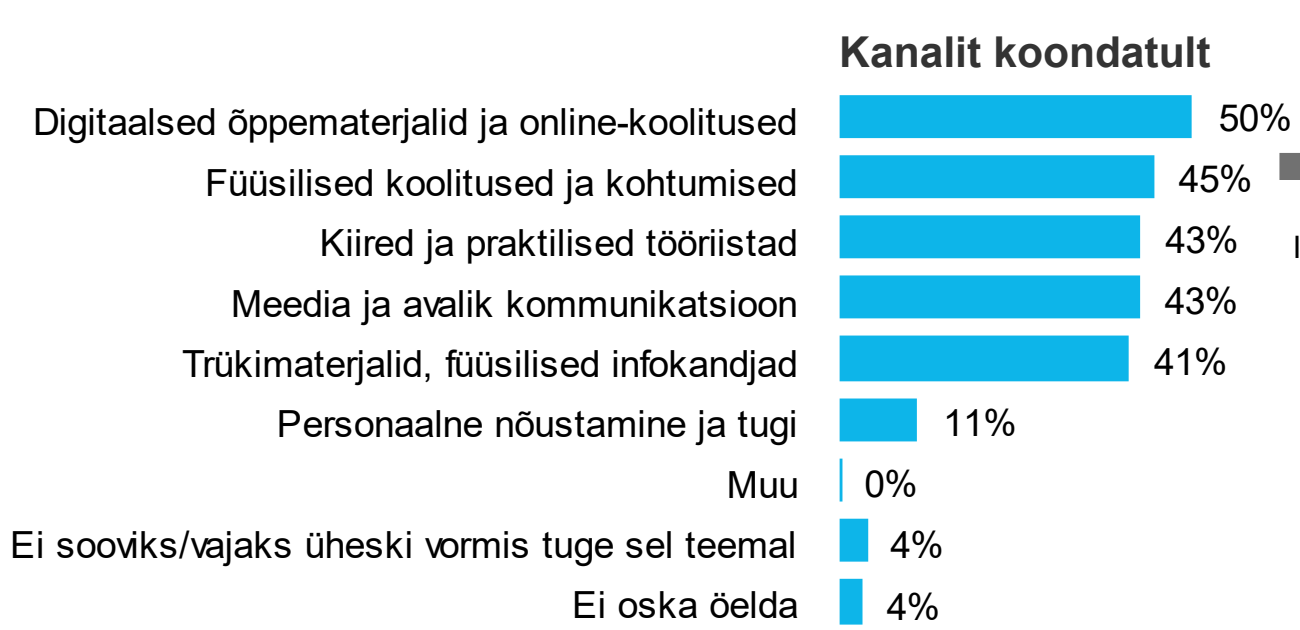
Millistel teemadel Te vajaksite enim tuge, et märgata ja osata reageerida võimalikule väärkohtlemisele huvihariduses?

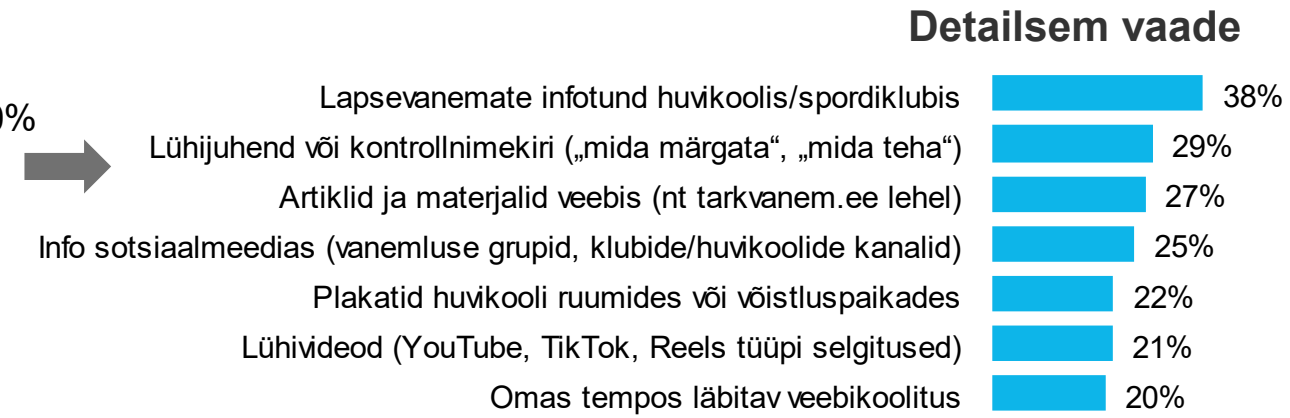

© Emor AS

Lapsevanemateni jõudmiseks on vaja kasutada erinevaid kanaleid

Millises vormis Te ise ennekõike sooviksite infot saada?

© Emor AS

Milliseid formaate eelistatakse?

*„Huviringid oleks ideaalne, sest see aitaks kommunikatsiooni ja usaldust tekitada, aga võiks olla ka mingid **suuremad teavituskampaaniad** laiemalt. Ma arvan, et **lühivideod** oleks need, mis tooksid tähelepanu, sest niikuinii oleme me koguaeg infokeskkondades ja videod jäävad silma. Sealt edasi võiks juba olla mingi maandumisleht või midagi, kus on detailsem info, mida saad lugeda.“* N, Harjumaa, lapse huvialadeks pilliõpe ja laulmine.

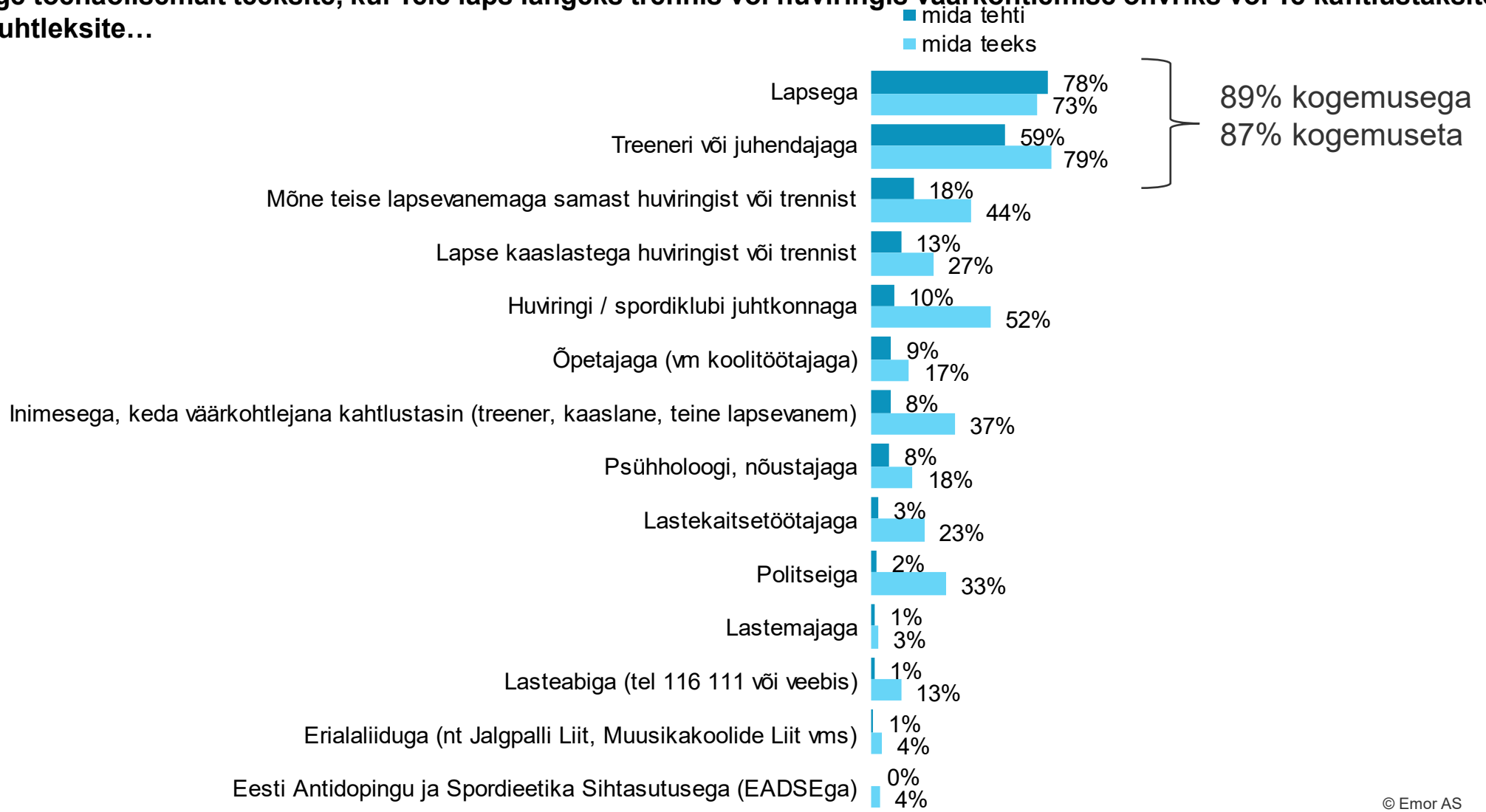
*„Võib-olla siis, **kui ma oma last tund aega trennist ootan** ja mul seal mingi info kuskil jookseks. Kas just plakat, aga midagi sellist.“* M, Tallinn, lapse huvialadeks pilliõpe ja laulmine.

*„Elus on muudki ja **lapsevanemal on 100 erinevat rolli vaja kanda.** Kui kõike hakata nii põhjalikult ja nii süvitsi läbi võtma, mingeid koolitusi saama, siis ma ei tea, mul vist **vaimne tervis** ei pea vastu.“* N, Raplamaa, laste huvialadeks individuaalsport, meeskondlik sport, laulmine ja kokandus

© Emor AS

Vanemad ülehindavad oma tegelikku käitumist olukorras, kus nad seisavad lapse väärkohtlemise kahtlusega silmitsi

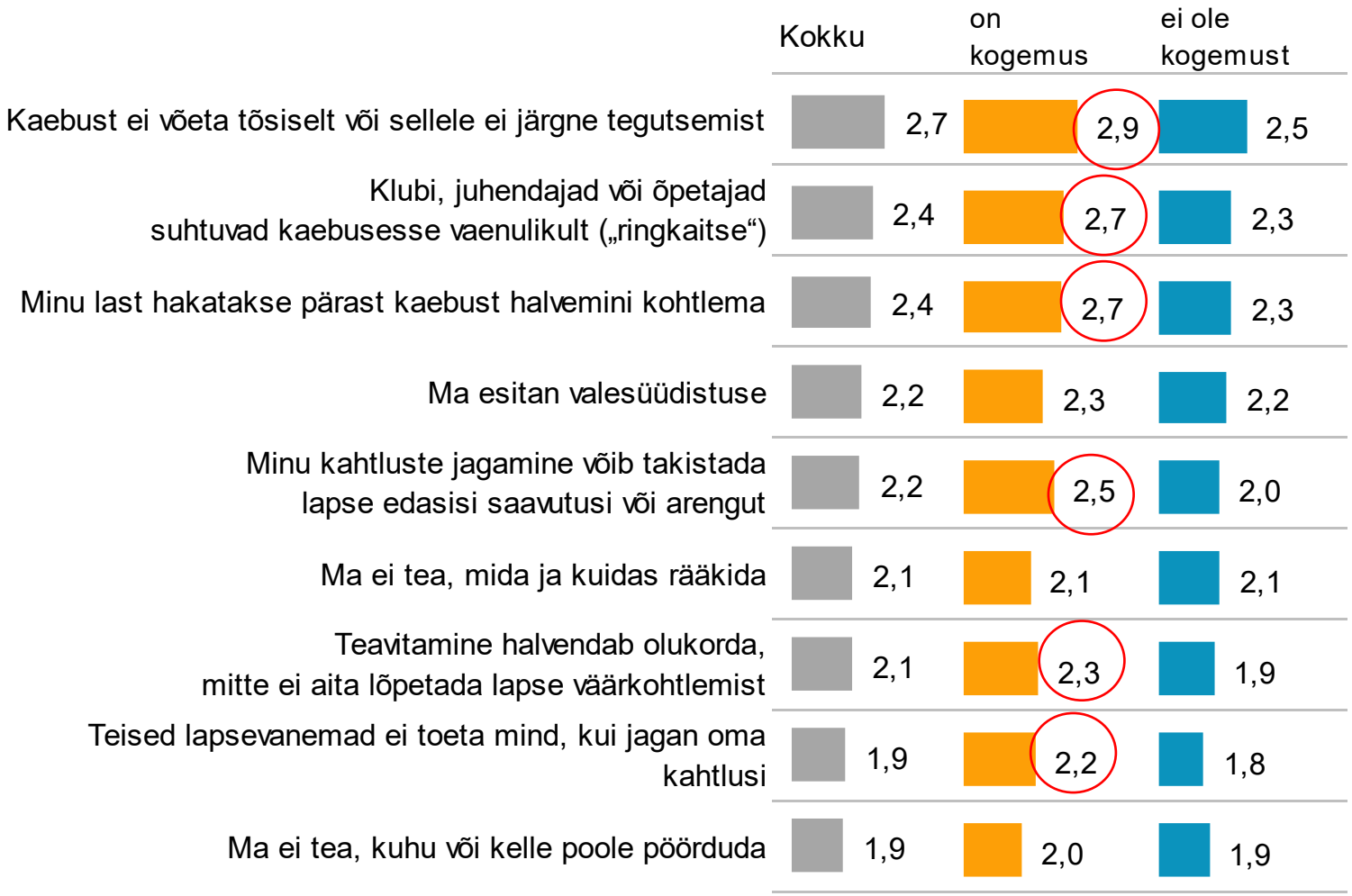
Mida Te tegite / kõige tõenäolisemalt teeksite, kui Teie laps langeks trennis või huviringis väärkohtlemise ohvriks või Te kahtlustaksite seda. Suhtlesite / suhtleksite…

© Emor AS

Barjäärid väärkohtlemisest teavitamisel

Kuivõrd Te olete kartnud või kardaksite järgmisi asjaolusid, andes teada oma lapse väärkohtlemisest?

© Emor AS

Miks vanemad ei võtnud väärkohtlemise osas midagi ette?

*Ma tunnen, et ma **pean** justkui **üldse tänulik olema**, et ta sellise võimaluse saab – oma kodulinnas muusikakoolis käia. /../ Ma kardan, et kui ma hakkan seda arutama või mingit tagasisidet andma, siis üks asi on see, et ma ei tea, kuidas pärast seda minu lapsesse suhtutakse. Korra olen tegelikult oma mõtteid natuke julgemalt väljendanud ja tagasisidet andnud ja sellele järgneski see, et ma **tajusin**, **kuidas** laps mingitest esinemistest **kõrvale jäeti**.“* N, Harjumaa, lapse huvialadeks pilliõpe ja laulmine.

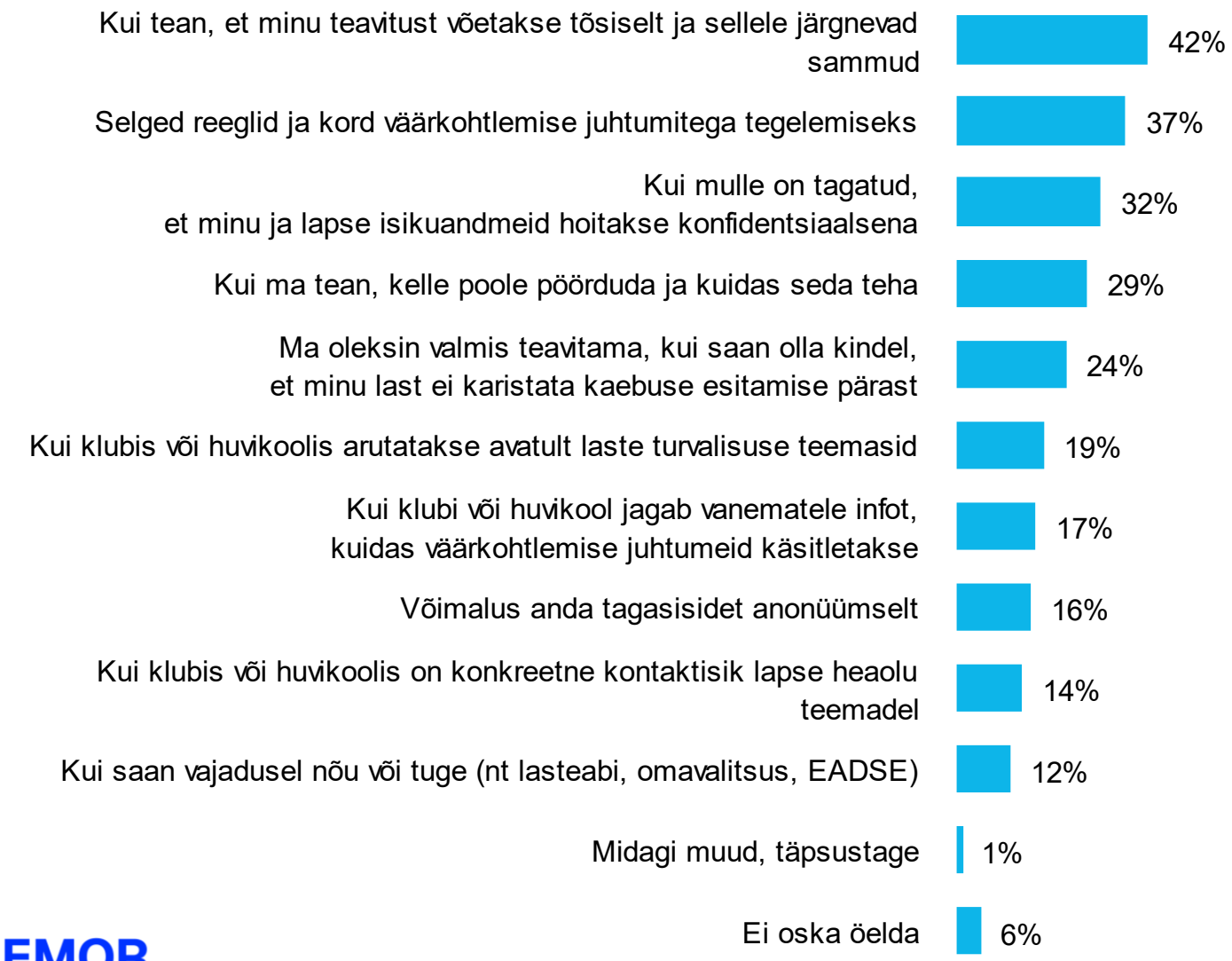

*Võib-olla võtangi mõnda asja sellise põhimõttega, et mis ei tapa, teeb tugevaks, mis on muidugi väga järsult öeldud, aga võib-olla võtangi seda nii, et elus tulebki kokkupuudet igasugu inimestega ja igasuguseid situatsioone ette. /../ See asi **ei olnud** minu jaoks nii ohtlik ega **traumeeriv**, et seda kuskile edasi ajama minna.“* M, Võrumaa, lapse huvialadeks tantsimine ja individuaalsport.

© Emor AS

Mis julgustaks teavitama?

Mis võiks Teil aidata väärkohtlemisest huvihariduses teada anda? (kuni 3 vastust)

EMOR

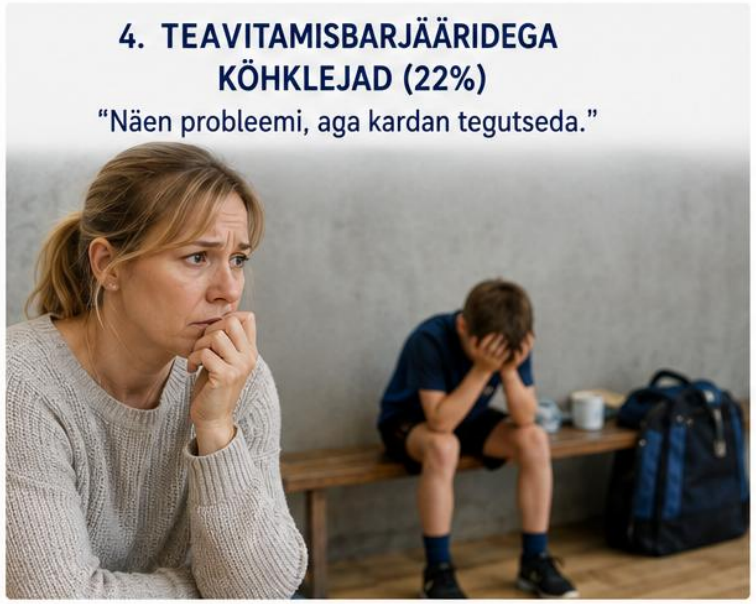
© Emor AS

Vanemluse tüübid seoses väärkohtlemisega huvihariduses

© Emor AS

Sekkumisi teistes riikides

© Emor AS

Mida tehakse mujal maailmas?

- **Teavituskampaaniad**
- **Selged käitumiskoodeksid** – ootused treeneritele, juhendajatele, lastele, lapsevanematele ja klubidele.
- **Lapsevanemate koolitused**
- **Treenerite ja vabatahtlike koolitused**
- **Praktilised juhendid ja kontrollnimekirjad** – mida märgata, mida küsida, kuidas tegutseda ja kuhu pöörduda.
- **Olukorrakaardid ja “kas see on okei?” tööriistad** – hallide alade, nõusoleku, piiride jne selgitamiseks.
- **Turvalise värbamise ja taustakontrolli süsteemid** – lastega töötavate inimeste sobivuse kontroll.
- **Selged teavitamis- ja kaebusteekonnad** – kellele murest rääkida, kuidas infot käsitletakse ja kes vastutab.
- **Kontaktisikud** – esimene usaldusväärne pöördumiskoht lapsele, vanemale või treenerile.
- **Digiturvalisuse juhised** – professionaalsed piirid sõnumites, sotsiaalmeedias, fotode ja videote kasutamisel.

EMOR

© Emor AS

Play Well with Triple P (Austraalia)

Lapsevanematele suunatud programm, mille eesmärk on **aidata lapsevanematel tajuda enda rolli lapse spordikogemuse toetamisel** (sh ka võimalikku negatiivset rolli liigse kriitika ja survestamisega).

Progammis saab lapsevanem:

- **Veebikoolituse** (2 tundi), kus näidatakse videosid, analüüsitakse olukordi, lahendatakse interaktiivseid ülesandeid, seatakse endale eesmärke.
- 12 nädala jooksul **tekstsõnumid**, mis aitavad vanematele meelde tuletada endale seatud eesmärke, positiivseid praktikaid ja lapsega suhtlemise soovitusi.

Programmi läbimine õpetab, kuidas **positiivselt toetada** oma lapse sportimist nii, et laps tunneks end hästi ja mõistetuna.

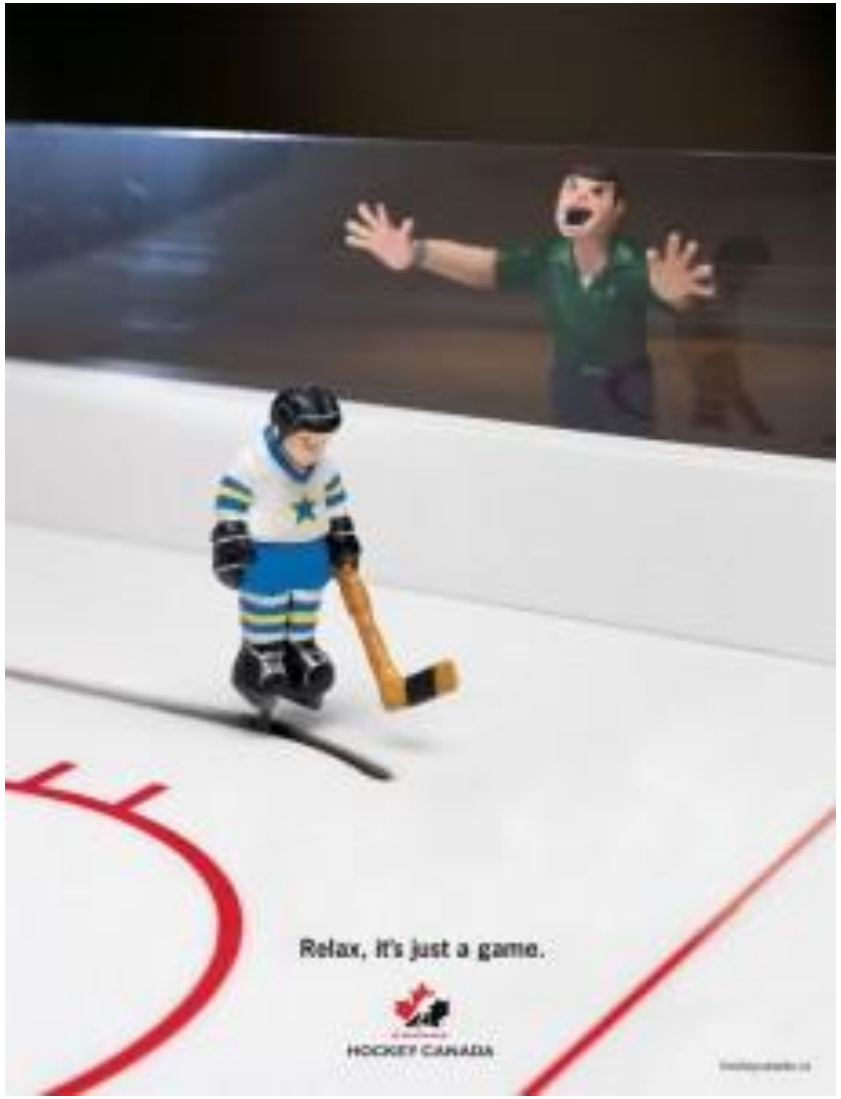
© Emor AS

Respect in Sport for Hockey (Kanada)

Eesmärk: aidata lapsevanematel mõista oma mõju lapse sportimist toetava positiivse keskkonna loomisele

Sisu
• Veebikoolitus (1,5–2h) interaktiivsete videote ja stsenaariumidega.
• Õpitakse toetama last lugupidavalt, vältima kriitikat ja keskenduma pingutusele, mitte ainult tulemusele.
• Programmi läbimine on **lapsevanematele enamasti kohustuslik** enne lapse registreerimist hokitrenni Kanadas.

Tulemused
• Vanem mõistab oma mõju lapse spordirõõmule ja enesekindlusele.
• Paranevad suhted treenerite, kohtunike ja teiste vanematega.
• Laps kogeb toetavat spordikeskkonda.

EMOR

© Emor AS

U.S. Center for SafeSport – SafeSport® Trained Course (USA)

Sisu

- SafeSport® Trained **veebikursus (90 minutit)** on suunatud **treeneritele**, **sportlastele**, **lapsevanematele** ja **sporditöötajatele**.
- Käsitleb kolme põhivaldkonda: 1) seksuaalne väärkohtlemine ja piiride seadmine, 2) emotsionaalne ja füüsiline väärkohtlemine, 3) diskrimineerimise ja kättemaksu vältimine.
- Kursus sisaldab interaktiivseid stsenaariume, juhtumiuuringuid ja praktilisi juhiseid väärkohtlemise äratundmiseks ja sekkumiseks.

Kellele?

- Kursuse läbimine on **kohustuslik** spordiorganisatsioonide treeneritele ja juhtidele. Lapsevanematele on koolitus **soovituslik**.

© Emor AS

Kokkuvõte I

Huviharidust usaldatakse ja väärtustatakse kõrgelt. Vanemad näevad selles positiivset ja arendavat keskkonda ning eeldavad, et **süsteem** tagab lapse turvalisuse.

Väärkohtlemist tajutakse pigem erandlikuna, kuigi 37% vanematest tõi välja vähemalt ühe oma lapsega seotud väärkohtlemise kogemuse või kahtluse.
Lapsevanematele ei meeldi termin „väärkohtlemine“ – see seostub vaid kõige hullemate juhtumitega.

Kõige nähtavam väärkohtlemise vorm on vanemate silmis lastevaheline kiusamine, tõrjumine ja alandamine, mida on kogenud või kahtlustanud 30% vanemaist. Harv pole ka treeneri või juhendaja käitumisest tingitud väärkohtlemine, mida on kogenud või kahtlustanud 18% vanemaist.

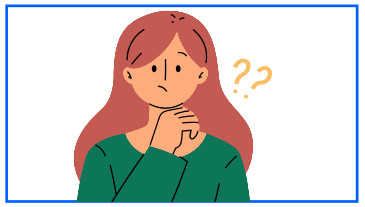
Nõudlikkuse ja väärkohtlemise piir on hall ala. Kaks kolmandikku vanematest tunnistab, et tulemusteni viiva toetava nõudlikkuse ja lapse kahjustamise piir ei ole sageli selge.

EMOR

© Emor AS

Kokkuvõte II

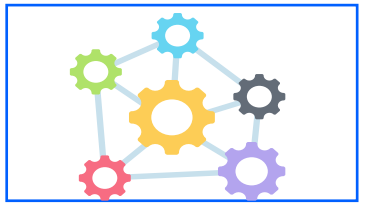
Ligi kolmandik vanematest ei näe, et neil oleks väärkohtlemise ennetuses oma roll või nad ei tea, milline see roll olla võiks.

Suurim takistus väärkohtlemise kahtlustest teavitamisel ei ole tahtmatus, vaid kahtlemine iseendas, teadmatus ja kõhklemine, mida ette võtta ja kas see aitab või teeb olukorra hullemaks.

Lapsevanemad vajavad tuge, aga seda viisidel ja formaatides, mis arvestaks, et neil on niigi palju kohustusi. Võimalik lisaootus tekitab neis pinget. Seega on vaja sobituda lapsevanema ellu võimalikult loomulikult ja kohtades, kus vanem nagunii on, ilma liigselt tema aega ära võtmata.

Lapsevanemad ei ole ühtne sihtrühm. Vanemate hoiakud ulatuvad suhtelisest teadmatusest hea teadlikkuseni ning teises äärmuses väärkohtlemise normaliseerimiseni.

EMOR

© Emor AS

Soovitused

1. Lapsevanemaid **ei tohiks hirmutada**, vaid lisaks olemasolevale usaldusele ja tundele, et väärkohtlemine on erandlik, vajavad nad enam teadlikkust, mida **märgata**, kuidas lapsega **rääkida** ja kuidas mure korral **tegutseda,** sest tegelikult on väärkohtlemise tunnustega juhtumid palju levinumad, kui neile näib.

2. Lapsevanemad vajavad **konkreetseid ootusi, selgeid juhiseid ja praktilisi näiteid**, mis on **nende roll** ja mida neilt oodatakse seoses lapse huviharidusega. Mida selgem on lapsevanema roll, seda lihtsam on tal ka ootustele vastavalt panustada.

3. Lapsevanemaid ei aita nii väga definitsioonid ja teooria, vaid abiks oleksid elulised ja juhtumitepõhised näited. Seda eriti n-ö halli ala puhul, mida vanemate meelest on huvihariduses palju.

4. Lapsevanemad üksinda ei saa astuda sammu edasi, vaid ühes lapsevanemate teadlikkuse ja oskuste kasvuga peavad käsikäes käima ka **süsteemsed muutused** huvihariduse pakkujate, riigiasutuste ja kultuuri (mida me normaliseerima) tasandil.

© Emor AS

Täname!

Küsimused on teretulnud.

© Emor AS